

Week van het
economieonderwijs
24-28 november

Week van het Economieonderwijs

leren
voor
morgen

Day for
Change

Het
Groene
Brein

one
OUR NEW ECONOMY

MEDE MOGELIJK
GEMAAKT DOOR

GOLDSCHMEDING
FOUNDATION
MENS • WERK • ECONOMIE

Week van het
economieonderwijs
24-28 november

Inclusieve Economie

Week van het Economieonderwijs

VO-dag – DNB, Amsterdam
27 november 2025

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Vecon

Day for
Change

leren
voor
morgen

Het
Groene
Brein

one
OUR NEW ECONOMY

MEDE MOGELIJK
GEMAAKT DOOR

GOLDSCHMEDING
FOUNDATION
MENS • WERK • ECONOMIE

Week van het
economieonderwijs
24-28 november

Week van het Economieonderwijs

Rijk economieonderwijs gaat over meer dan geld

Babette Anhalt

Directeur Day for Change/projectleider economieles.nu

Pleur die prop!

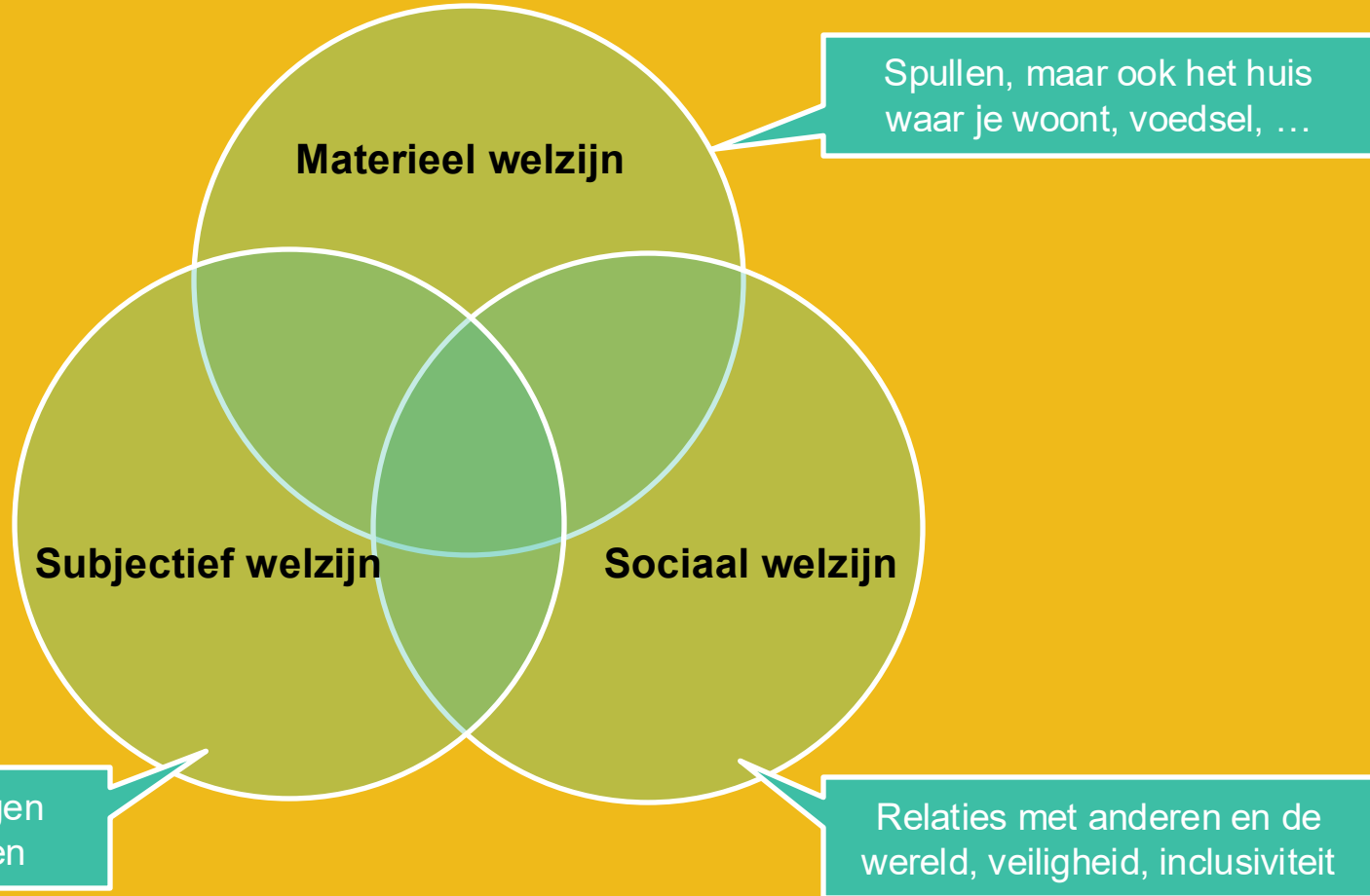
Wat bepaalde volgens jullie de uitkomst van dit experiment?

blijft het debat over de vraag of onze (mondiale) economie mens, dier en planeet nog dient, uit – terwijl het steeds duidelijker wordt dat de huidige welvaartsverdeling de ongelijkheid en klimaatcrisis verergert. Tijd om het economisch bestel te toetsen aan rechtvaardigheid en het algemeen belang.

Een economie gericht op welzijn?

Inclusieve economie

Zet in op het betrekken van alle groepen binnen de samenleving bij economische activiteiten.

Focus op het wegnemen van barrières voor deelname, armoedebestrijding, eerlijke kansen en rechtvaardige verdeling van middelen.

Inclusieve economie benadrukt diversiteit, gelijke toegang en participatie in economische processen

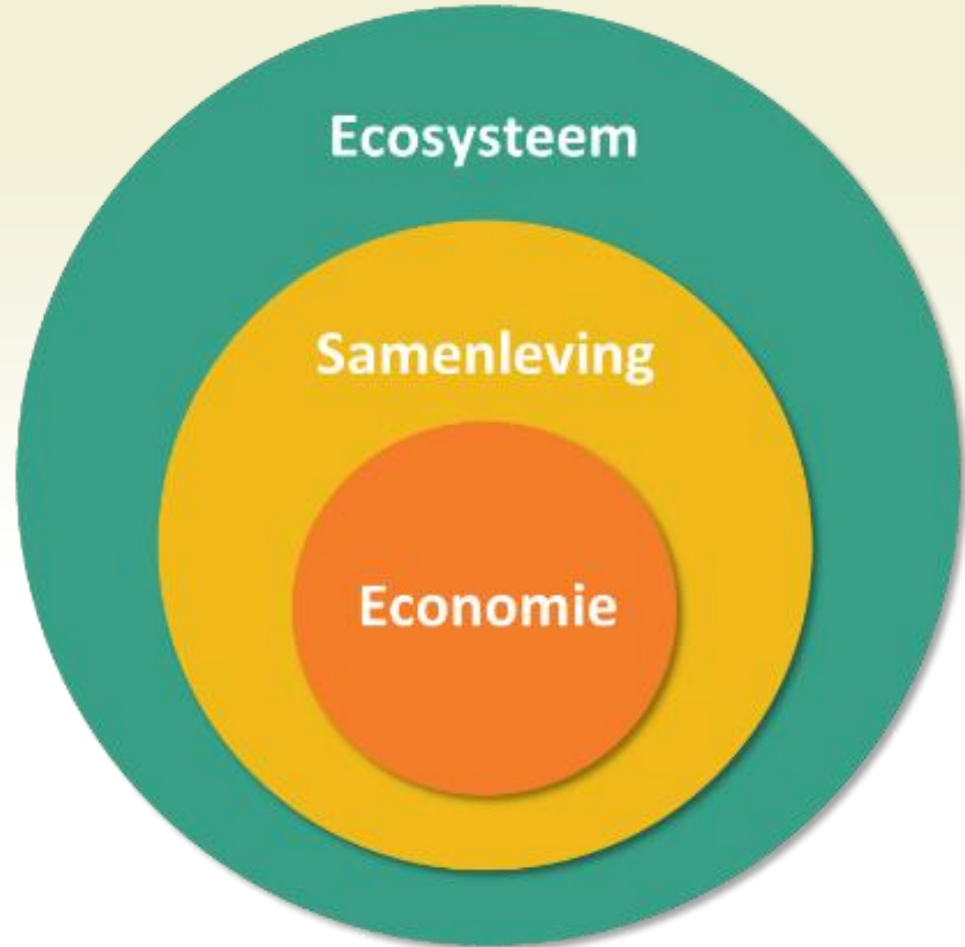

Een inclusieve bril voor de economie

- Een inclusieve blik op economie belicht **andere aspecten** van de economie

De economie staat in dienst van de samenleving

Economische activiteiten zijn er op gericht een goed leven voor ieder mens bereikbaar te maken

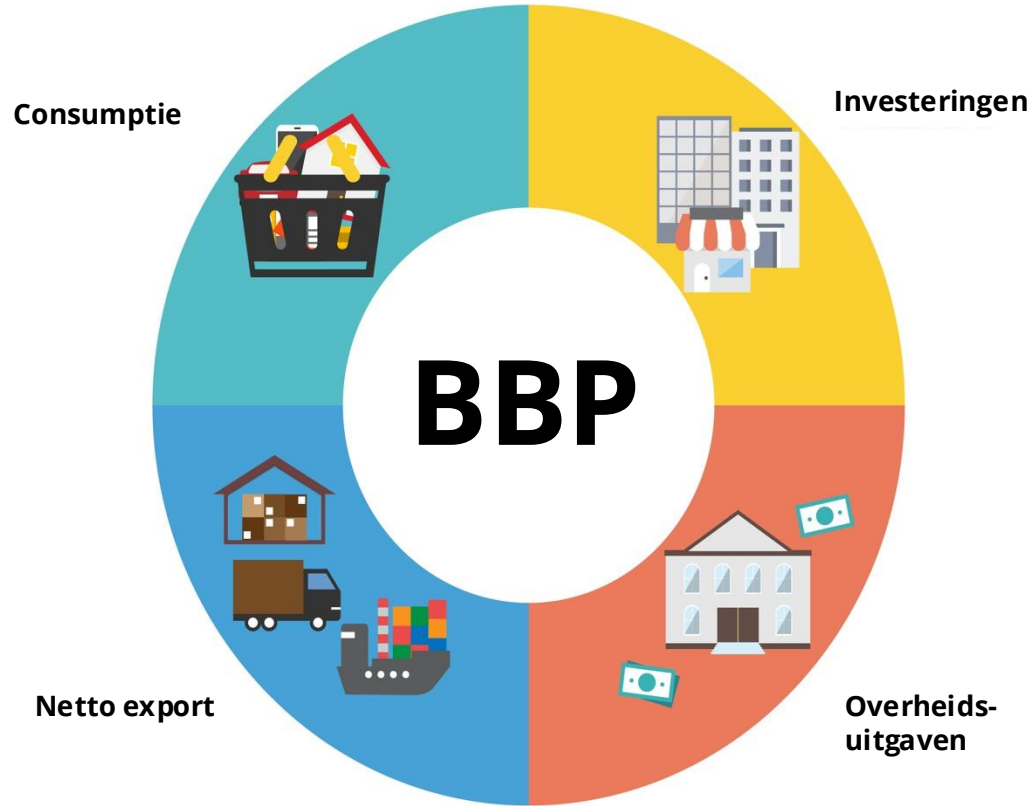

BBP

BBP zegt niets over hoe inclusief een economie is.

BBP zegt niets over hoe welvaart verdeeld is.

BBP is dus geen goede indicator om te kijken naar economische ongelijkheid

Dichter bij huis: de kloof tussen de Quote 500 en de rest van Nederland wordt wederom groter. Nieuws dat nog amper verontwaardiging heeft opgeroepen. De greep van het neoliberale denken is zo stevig dat we dit fundamentele onrecht al bij voorbaat lijken te accepteren. En zo

Waarom aandacht voor ongelijkheid?

Moderne economie is onlosmakelijk verbonden met maatschappelijke vraagstukken

Leerlingen voorbereiden op een complexe wereld waarin economische keuzes ook ethische en sociale consequenties hebben

Begrip van ongelijkheid draagt bij aan burgerschapscompetenties en kritisch denken: essentieel voor betrokken en verantwoordelijke burgers

Ongelijkheid en sociale problemen

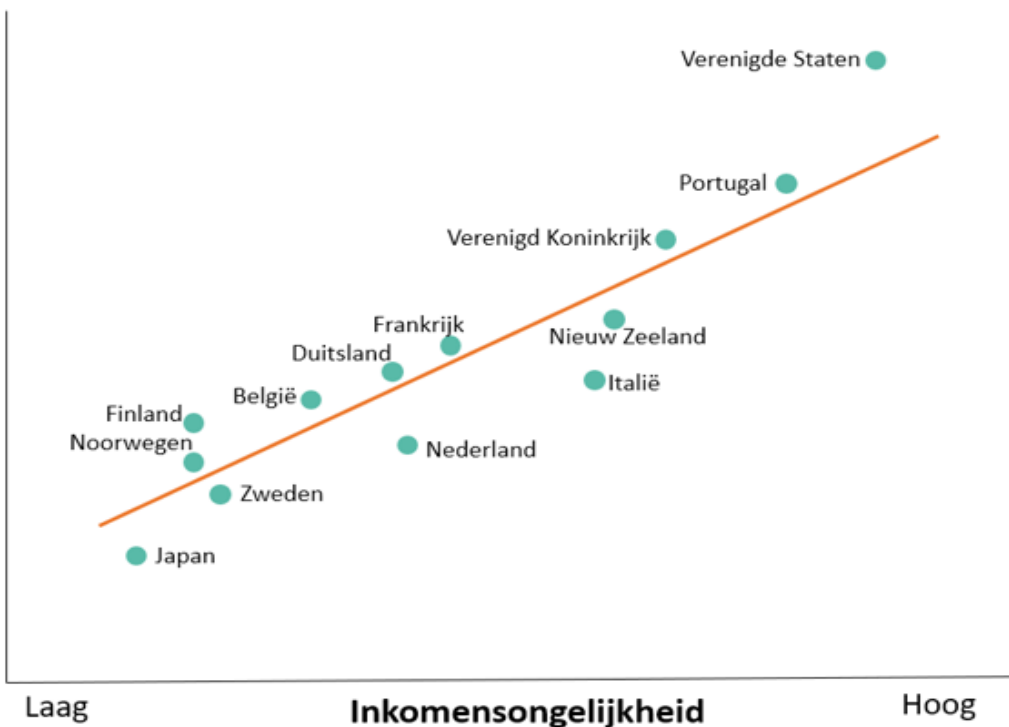
Index van sociale problemen =

- Levensverwachting
- Kindersterfte
- Reken- en taalvaardigheid
- Doodslag
- Deel bevolking in gevangenis
- Tiernzwangerschap
- Onderling vertrouwen
- Obesitas
- Mentale ziektes
- Sociale mobiliteit

Slechter

Index van sociale problemen

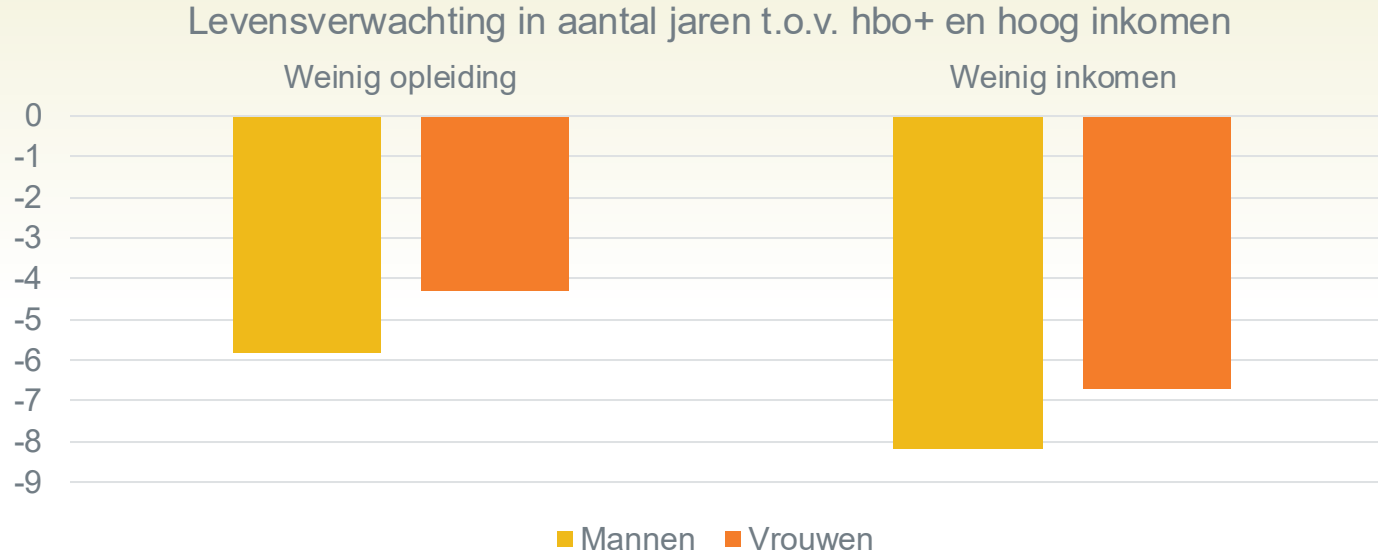
Beter

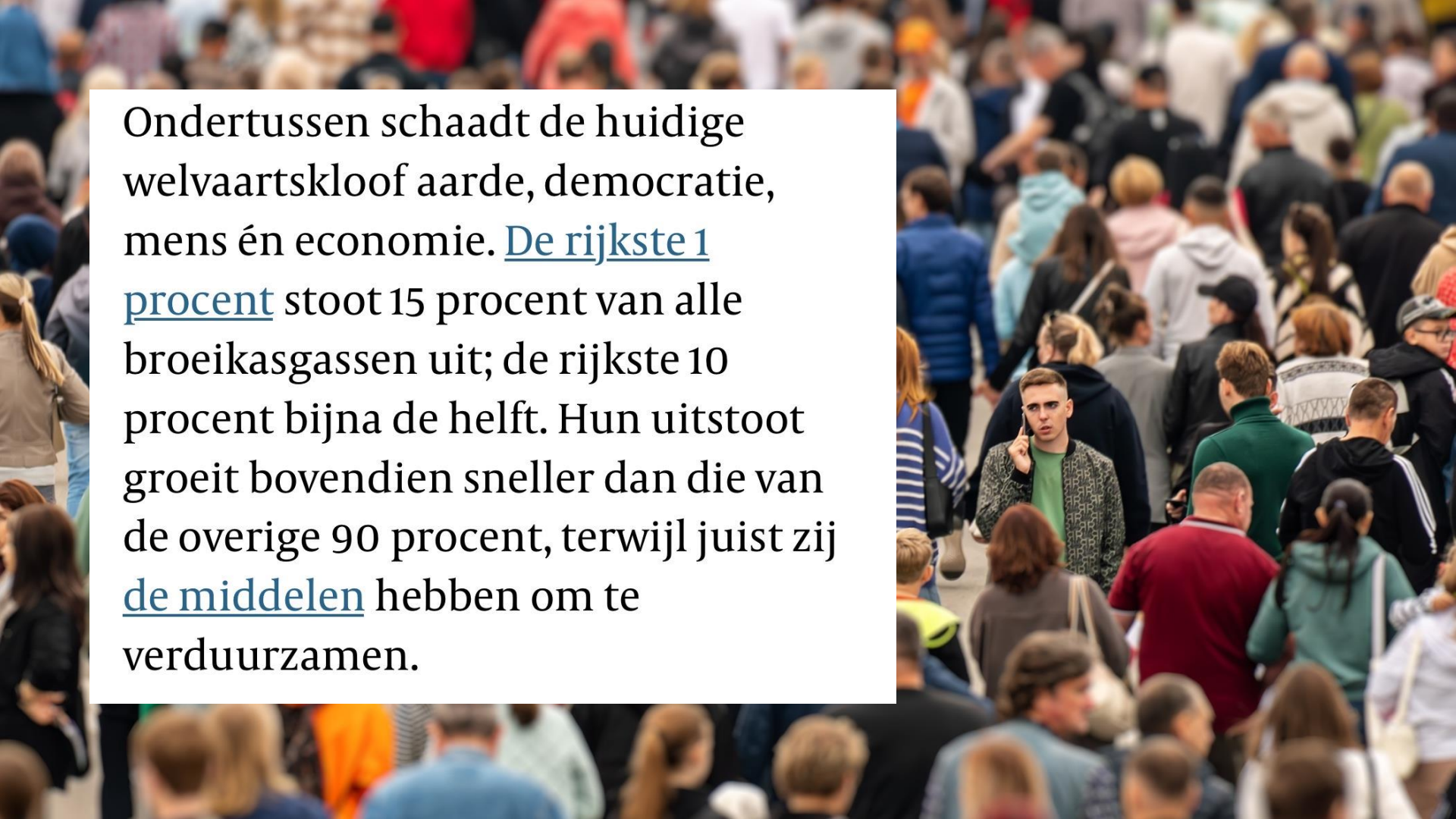
Bron: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Ongelijkheid maakt ongezond

Mensen met hbo of universitaire opleiding en een hoog inkomen leven gemiddeld 15 jaar langer in goede gezondheid dan mensen met een laag inkomen en een praktische opleiding

Bron: <https://www.pharos.nl/factsheets/sociaaleconomische-gezondheidsverschillen-segv/>

Ondertussen schaadt de huidige welvaartskloof aarde, democratie, mens én economie. De rijkste 1 procent stoot 15 procent van alle broeikasgassen uit; de rijkste 10 procent bijna de helft. Hun uitstoot groeit bovendien sneller dan die van de overige 90 procent, terwijl juist zij de middelen hebben om te verduurzamen.

Relatie met economie als wetenschap

Economische ongelijkheid is niet alleen een sociologisch thema, maar een structureel economisch fenomeen

Roept vragen op over verdeling, marktwerking, arbeidsmarkt en beleid

Economische impact:

Hoog niveau van economische
ongelijkheid:

remt economische groei

vermindert investeringen in onderwijs

leidt tot lagere vraag naar goederen en
diensten (hogere inkomens consumeren
relatief minder)

Onderzoek van o.a. OECD en WRR

Sociale stabiliteit:

Economische ongelijkheid:

Schaadt sociaal vertrouwen

Verhoogt maatschappelijke spanningen

Zorgt voor minder politieke participatie en betrokkenheid

Een stabiele economie en samenleving heeft baat bij sociale cohesie

Filosofen als Ingrid Robeyns vragen zich af waarom er wel een armoedegrens is, maar geen maximum aan rijkdom. Haar 'limitarisme' accepteert verdiende inkomensverschillen door ondernemersrisico en aantal werkuren, maar perkt de ongelijkheid wel in. Want een samenleving die zulke onverdiende verschillen toestaat, ondermijnt haar eigen politieke, ecologische en morele fundament.

Moreel bewustzijn

Kennis over economische ongelijkheid helpt leerlingen om:

economische verschijnselen te begrijpen in een bredere maatschappelijke context

ontwikkelt kritisch denken en burgerschap competenties

bereid leerlingen voor op hun rol in de samenleving

In de praktijk

Bespreek in groepjes hoe de inzichten van Wilkinson en Pickett verwerkt kunnen worden in de economieles.

Analyse van maatschappelijke indicatoren

Casestudies en discussies

Koppeling aan economische concepten

Reflectie en

burgerschapcompetenties

Visualisaties zoals de

Lorenzcurve inzichtelijk maken en bespreken in context

belastingverhogingen. Ruim driekwart van de 2.300 ondervraagde miljonairs uit G20-landen gaf aan voorstander te zijn van hogere belastingen op vermogen. Eerder dit jaar riepen honderden miljonairs en miljardairs tijdens het World Economic Forum in Davos politiek leiders op om meer belasting te heffen. Wereldwijd ontstaan bewegingen onder namen als Proud to Pay More en Patriotic Miljonairs, die zich inzetten voor een structurele belastingverhoging van de rijksten.

Beleid

De meest voor de hand liggende manier om ongelijkheid te verkleinen is 'nivelleren'. Dat kan door:

- **Inkomen:** herverdeling vindt plaats door loon- en inkomstenbelasting, subsidies en uitkeringen
- **Vermogen:** inkomen uit vermogen belasten

Wat is een rechtvaardige economie?

Bedrijf of organisatie

Hoe groot zou jij willen dat het verschil is tussen de meest en minst verdienende medewerker in het bedrijf?

Samenleving Nederland

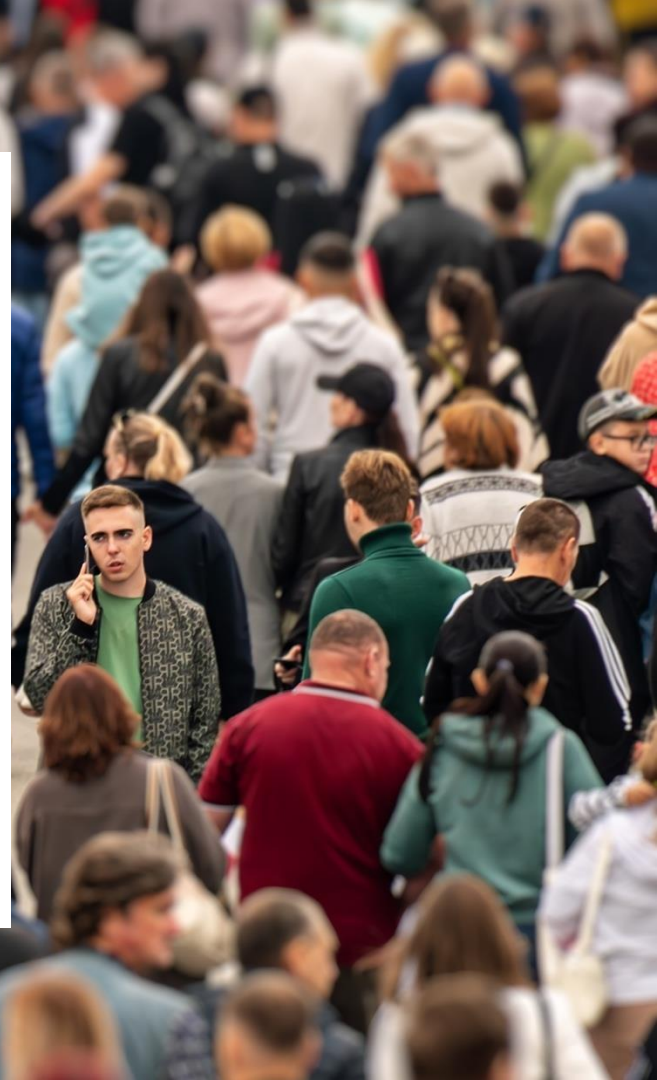
Hoeveel rijker zou jij willen dat de rijkste Nederlander is ten opzichte van de minst rijke Nederlander?

Overheidsinkomsten

Vind jij het terecht dat rijke Nederlanders meer bijdragen aan de overheidsfinanciën? En, zo ja, hoeveel meer dan?

Tot slot is het meritocratische geloof dat gelijke kansen vanzelf tot rechtvaardigheid leiden, wensdenken. Ongelijke omstandigheden en aangeboren verschillen – factoren buiten iemands invloed – maken korte metten met het idee dat iedereen krijgt wat hij verdient.

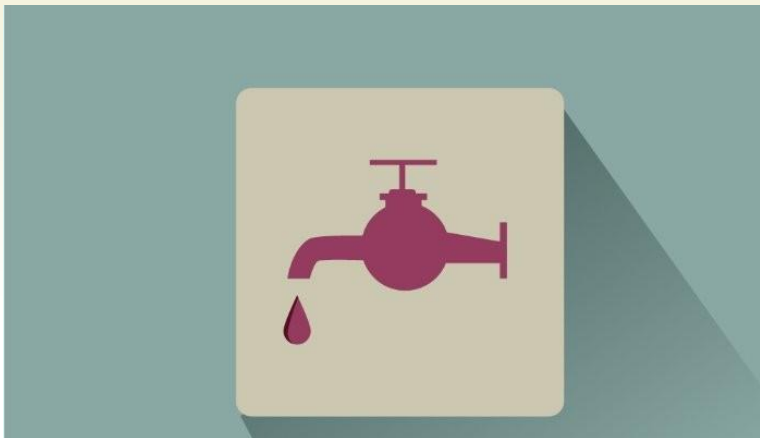
Geluk?

Onderzoek laat zien dat je maatschappelijk succes (gemiddeld bekeken) bepaald wordt door:

- Het gezin waarin je geboren bent
- Je geslacht
- De plaats waar je geboren wordt
- Het land waar je wieg staat

Dat is dus gewoon geluk hebben ...

De kraan dichtdraaien of blijven dweilen?

Onderliggende problemen

Nivelleren met belastingen lost onderliggende problemen niet op

Wat is dan beter?

- Primaire inkomens gelijk maken
- Kleinere verschillen in beloning tussen de best en minst betaalde werknemer
- **Strijden voor kansen gelijkheid**

Kansengelijkheid

- **Sekse en gender**
- **Waar je wieg staat**
- **Etniciteit en religie**
- **Fysieke en mentale capaciteiten**

Zorgen dat iedereen de kansen en de middelen heeft om een goed leven te leiden

Dit is niet vanzelfsprekend

**Vershil in vermogen en
inkomen**

**Vershil in onderwijs-
toegang en stagekansen**

**Vershil in kansen op
basis van gender**

**Vershil in kansen door
discriminatie**

**Vershil in toegang tot
financiële instellingen**

**Gebrek aan sociaal
ondernemerschap**

**Vershil in toegang tot
basisvoorzieningen**

**Inclusie en faciliteiten
voor gehandicapten**

Digitale inclusie

Amartya Sen

Nobelprijs voor de economie 1998

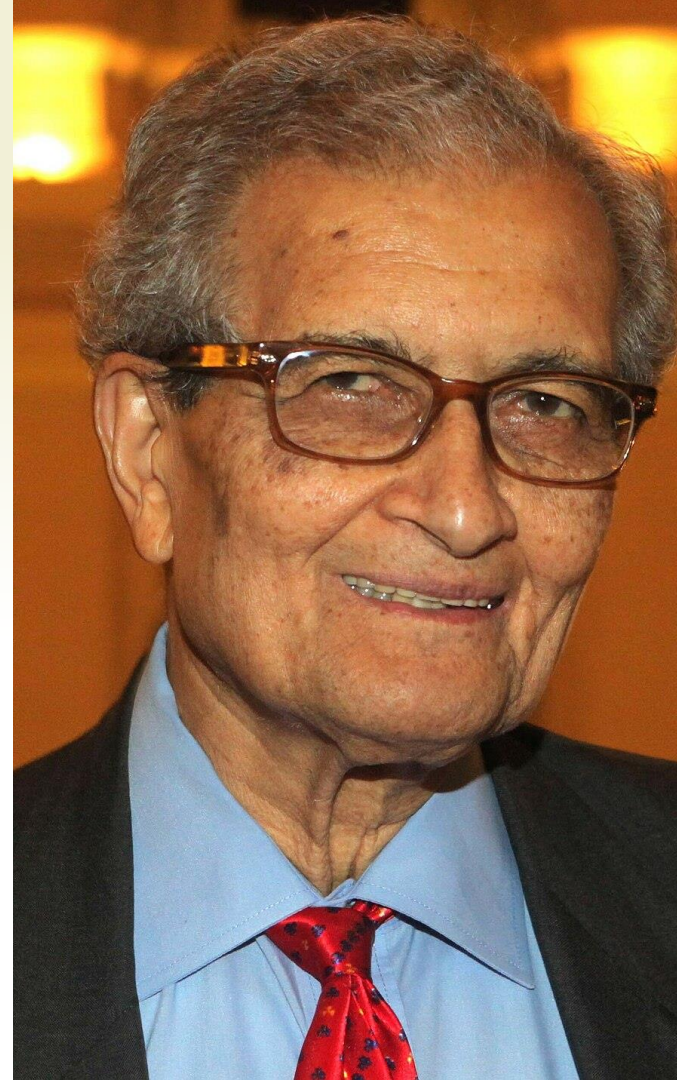
Kernwaarden economische ontwikkeling volgens Sen:

- **vrijheid**
- **capaciteiten**
- **rechtvaardigheid**

I.p.v. focus op economische groei en marktmechanismen

Hij pleit voor vergroten van de mogelijkheden van mensen om een waardevol leven te leiden.

Sen is een belangrijke inspiratiebron voor een bredere, mensgerichte benadering van economische vraagstukken zoals Inclusieve Economie

Intussen stapelen de rijksten hun nauwelijks belaste vermogens op, terwijl het merendeel van de mensheid dringend behoefte heeft aan armoedebestrijding, duurzame ontwikkeling en sterke publieke voorzieningen. Onderzoek bewijst keer op keer dat investeren in zorg, infrastructuur en onderwijs juist de economie versterkt. Toch maakt het huidige fiscale stelsel arbeid duur en bezit goedkoop.

Economische vs Sociale waarde

Leerdoel-Economischewaardemeten-Socialewaardemeten

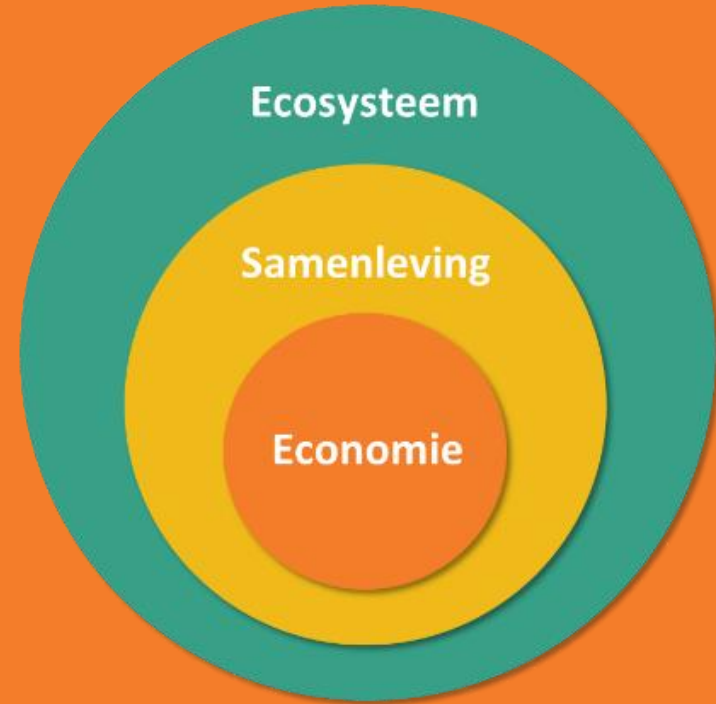
Leerdoel	Economische waarde meten	Sociale waarde meten
Kritisch consumentengedrag	Besparen, vergelijken	Sociaal bewust kiezen
Welvaart- en welzijnsanalyse	Financieel gewin	Maatschappelijk nut
Duurzaam en verantwoord beslissen	Kosten-baten analyse	Milieueffect, inclusiviteit
Bewustwording van arbeids- en inkomensverdeling	Ondernemerschap, werk	Rechtvaardigheid, solidariteit
Ontwikkeling van burgerschapscompetenties	Eigendom, economische participatie	Democratisch handelen, alternatieven beoordelen

Opdracht:

Vorm 5 groepjes. Elke groep bedenkt per leerdoel een casus of opdracht

Een inclusieve bril voor de economie in de les

- Praktische lesactiviteiten die sociale waarde uitleggen
- gericht op het stimuleren van reflectie, samenwerking en ervaren van waarden in realistische situaties
- stimuleren leerlingen om als consument, werknemer of ondernemer na te denken over ethische dilemma's en sociaal gedrag

Een inclusieve bril voor de economie in de les

Ervaringsactiviteiten: Bezoeken aan lokale instellingen en bedrijven

Dilemmadiscussies, rollenspelen en debatten

Samenwerkingsopdrachten

Reflectieoefeningen waarin leerlingen hun eigen waarden expliciteren en delen

Voor lesbrieven en opdrachten gericht op waarde:

www.economieles.nu

Afsluiting en vragen?

- **Zijn er nog vragen?**

- **Dank voor jullie aandacht.**

Samen naar toekomstgericht economieonderwijs

Blijf ook na vandaag op de hoogte en laat je inspireren

weekvanheteeconomieonderwijs.nl

